

DOXOGRAFIE K HÉRAKLEITOVÍ

Obsahuje řecký nebo latinský text a český překlad všech zlomků,
které edice Diels-Kranz značí jako „nepřímé“ – A –
včetně jejich verzí a dodatečně nalezených souvislostí.

Za čárkou je číslo odstavce v textu pramene,
za lomítkem je pořadové číslo verze zlomku se stejným značením edice D-K.

Hérakleitův život a názory

A 1 Diogenés Laertios, Vitae philosophorum IX, 1 - 17

Rozsáhlý referát Diogena Laertia (viz kap. Hérakleitos - osoba, život dílo). V něm je také pramen zlomků B 40, B 41, B 42, B 43, B 44, B 45, B 46, B 121 v jejich kontextu zachování a také paralela zlomku B 90. Dále zde jsou verze, parafráze nebo analogie zlomků B 3 (dvakrát), B 8, B 31, B 50, B 51, B 60, B 67, B 80, B 90, B 91, B 99, B 100, B 101, B 126b, B 137 nebo jejich částí.

(S použitím překladu Antonína Koláře, Pelhřimov 1995 - z řeckého originálu ed. R.D. Hicks; upraveno s ohledem na řecký text edice Diogenis Laertii vitae philosophorum, ed. H.S. Long; Oxford, Clarendon Press 1964.)

(A 1, 1)

Ἡράκλειτος Βλόσωνος ἢ, ὡς τινες, Ἡράκωντος Ἐφέσιος. οὗτος ἠκμαζε μὲν κατὰ τὴν ἐνάτην καὶ ἐξηκοστὴν Ὀλυμπιάδα. μεγαλόφρων δὲ γέγονε παρ' ὄντιναοῦν καὶ ὑπερόπτης, ὡς καὶ ἐκ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ δηλὸν ἐν ᾧ φησι (B 40), „πολυμαθίη νόον οὐ διδάσκει· Ἡσίοδον γὰρ ἂν ἐδίδαξε καὶ Πυθαγόρην, αὐτίς τε Ξενοφάνεά τε καὶ Ἐκαταῖον.“ εἶναι γὰρ (B 41) „ἐν τὸ σοφόν, ἐπίστασθαι γνώμην, ὅτι ἐκυβέρνησε πάντα διὰ πάντων.“ τὸν τε Ὅμηρον ἔφασκεν (B 42) „ἄξιον ἐκ τῶν ἀγώνων ἐκβάλλεσθαι καὶ ῥαπίζεσθαι, καὶ Ἀρχίλοχον ὁμοίως“.

(A 1, 2)

Ἔλεγε (B 43) δὲ καὶ „ὑβριν χρὴ σβεννύναι μᾶλλον ἢ πυρκαϊήν“, καὶ (B 44) „μάχεσθαι χρὴ τὸν δῆμον ὑπὲρ τοῦ νόμου [ὑπὲρ τοῦ γινομένου] ὅκως ὑπὲρ τείχεος.“ καθάπτεται δὲ καὶ τῶν Ἐφεσίων ἐπὶ τῷ τὸν ἑταῖρον ἐκβαλεῖν Ἐρμόδωρον ἐν οἷς φησιν (B 121), „ἄξιον Ἐφεσίοις ἠβηδὸν ἀπάγξασθαι πᾶσι καὶ τοῖς ἀνήβοις τὴν πόλιν καταλιπεῖν, οἵτινες Ἐρμόδωρον [ἄνδρα] ἐωυτῶν ὀνήιστον ἐξέβαλον λέγοντες, Ἡμέων μὴδὲ εἰς ὀνήιστος ἔστω· εἰ δέ τις τοιοῦτος, ἄλλη τε καὶ μετ' ἄλλων.“

ἀξιούμενος δὲ καὶ νόμους θεῖναι πρὸς αὐτῶν ὑπερεῖδε διὰ τὸ ἤδη κεκρατῆσθαι τῇ πονηρᾷ πολιτείᾳ τὴν πόλιν.

(A 1, 3)

ἀναχωρήσας δ' εἰς τὸ ἱερόν τῆς Ἀρτέμιδος μετὰ τῶν παίδων ἠστραγάλιζε· περιστάντων δ' αὐτὸν τῶν Ἐφεσίων, „τί, ὦ κάκιστοι, θαυμάζετε;“ εἶπεν· „ἢ οὐ κρεῖττον τοῦτο ποιεῖν ἢ μεθ' ὑμῶν πολιτεύεσθαι;“

Καὶ τέλος μισανθρωπήσας καὶ ἐκπατήσας ἐν τοῖς ὄρεσι διητᾶτο, πῶας σιτούμενος καὶ βοτάνας. καὶ μέντοι καὶ διὰ τοῦτο περιτραπείς εἰς ὕδρον κατῆλθεν εἰς ἄστυ καὶ τῶν ἰατρῶν αἰνιγματωδῶς ἐπυνθάνετο εἰ δύναιντο ἐξ ἐπομβρίας αὐχμὸν ποιῆσαι· τῶν δὲ μὴ συνιέντων, αὐτὸν εἰς βούστασιν κατορύξας τῇ τῶν βολίτων ἀλέᾳ ἤλπισεν ἐξατμισθήσεσθαι. οὐδὲν δ' ἀνύων οὐδ' οὕτως, ἐτελεύτα βιούς ἔτη ἐξήκοντα.

(A 1, 4)

Καὶ ἔστιν εἰς αὐτὸν ἡμῶν οὕτως ἔχον·

πολλάκις Ἡράκλειτον ἐθαύμασα, πῶς ποτε τὸ ζῆν
ὦδε διαντλήσας δύσμορος εἶτ' ἔθανεν·
σῶμα γὰρ ἀρδεύσασα κακὴ νόσος ὕδατι φέγγος
ἔσβεσεν ἐν βλεφάροις καὶ σκότον ἠγάγετο.

Ἐρμιππος δὲ φησι λέγειν αὐτὸν τοῖς ἰατροῖς εἶ τις δύναται ἔντερα κεινώσας ὑγρὸν ἐξεραῖσαι· ἀπειπόντων δέ, θεῖναι αὐτὸν εἰς τὸν ἥλιον καὶ κελεύειν τοὺς παῖδας βολίτοις καταπλάττειν· οὕτω δὲ κατατεινόμενον δευτεραῖον τελευτῆσαι καὶ θαφθῆναι ἐν τῇ ἀγορᾷ. Νεάνθης δ' ὁ Κυζικηνός φησι μὴ δυνηθέντα αὐτὸν ἀποσπάσαι τὰ βόλιτα μεῖναι καὶ διὰ τὴν μεταβολὴν ἀγνοηθέντα κυνόβρωτον γενέσθαι.

(A 1, 5)

Γέγονε δὲ θαυμάσιος ἐκ παίδων, ὅτε καὶ νέος ὢν ἔφασκε μηδὲν εἰδέναί, τέλειος μέντοι γενόμενος πάντα ἐγνωκέναι· ἤκουσέ τ' οὐδενός, ἀλλ' αὐτὸν ἔφη διζήσασθαι καὶ μαθεῖν πάντα παρ' ἑαυτοῦ. Σωτίων δὲ φησιν εἰρηκέναι τινὰς Ξενοφάνους αὐτὸν ἀκηκοέναι· λέγειν τε Ἀρίστωνά ἐν τῷ Περὶ Ἡρακλείτου καὶ τὸν ὕδρον αὐτὸν θεραπευθῆναι, ἀποθανεῖν δ' ἄλλῃ νόσῳ. τοῦτο δὲ καὶ Ἰππόβοτος φησι.

Τὸ δὲ φερόμενον αὐτοῦ βιβλίον ἐστὶ μὲν ἀπὸ τοῦ συνέχοντος Περὶ φύσεως, διήρηται δ' εἰς τρεῖς λόγους, εἷς τε τὸν περὶ τοῦ παντός καὶ πολιτικὸν καὶ θεολογικόν.

(A 1, 6)

ἀνέθηκε δ' αὐτὸ εἰς τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερόν, ὡς μὲν τινες, ἐπιτηδεύσας
 ἀσαφέστερον γράψαι, ὅπως οἱ δυνάμενοι [μόνοι] προσίοιεν αὐτῷ καὶ μὴ ἐκ τοῦ
 δημῶδους εὐκαταφρόνητον ἦ. τοῦτον δὲ καὶ ὁ Τίμων ὑπογράφει λέγων,
 τοῖς δ' ἔνι κοκκυστής, ὀχλολοῖδορος Ἡράκλειτος,
 αἰνικτῆς ἀνόρουσε.

Θεόφραστος δὲ φησιν ὑπὸ μελαγχολίας τὰ μὲν ἡμιτελῆ, τὰ δ' ἄλλοτε
 ἄλλως ἔχοντα γράψαι. σημεῖον δ' αὐτοῦ τῆς μεγαλοφροσύνης Ἀντισθένης
 φησιν ἐν Διαδοχαῖς· ἐκχωρῆσαι γὰρ τὰδελφῷ τῆς βασιλείας. τοσαύτην δὲ δόξαν
 ἔσχε τὸ σύγγραμμα ὡς καὶ αἰρετιστὰς ἀπ' αὐτοῦ γενέσθαι τοὺς κληθέντας
 Ἡρακλειτεῖους.

(A 1, 7)

Ἐδόκει δ' αὐτῷ καθολικῶς μὲν τάδε· ἐκ πυρὸς τὰ πάντα συνεστάναι καὶ
 εἰς τοῦτο ἀναλύεσθαι (cfr. B 31, B 90)· πάντα δὲ γίνεσθαι καθ' εἰμαρμένην (cfr. B
 137) καὶ διὰ τῆς ἐναντιοδρομίας ἡρμόσθαι τὰ ὄντα (cfr. B 51)· καὶ πάντα ψυχῶν
 εἶναι καὶ δαιμόνων πλήρη. εἶρηκε δὲ καὶ περὶ τῶν ἐν κόσμῳ συνισταμένων
 πάντων παθῶν, ὅτι (cfr. B 3) τε ὁ ἥλιός ἐστι τὸ μέγεθος οἷος φαίνεται. λέγεται δὲ
 καὶ (B 45) „ψυχῆς πείρατα ἰὼν οὐκ ἂν ἐξεύροιο, πᾶσαν ἐπιπορευόμενος ὁδόν·
 οὕτω βαθὺν λόγον ἔχει.“ τὴν τ' οἴησιν ἰερὰν νόσον ἔλεγε (B 46) καὶ τὴν ὄρασιν
 ψεύδεσθαι.

λαμπρῶς τε ἐνίστε ἐν τῷ συγγράμματι καὶ σαφῶς ἐκβάλλει, ὥστε καὶ τὸν
 νωθέστατον ῥαδίως γνῶναι καὶ διάγραμμα ψυχῆς λαβεῖν· ἢ τε βραχύτης καὶ τὸ βάρος
 τῆς ἐρμηνείας ἀσύγκριτον.

(A 1, 8)

Καὶ τὰ ἐπὶ μέρους δὲ αὐτῷ ᾧδε ἔχει τῶν δογμάτων· πῦρ εἶναι στοιχεῖον καὶ
 (B 90) „πυρὸς ἀμοιβὴν τὰ πάντα“, ἀραιώσει καὶ πυκνώσει γινόμενα. σαφῶς δ'
 οὐδὲν ἐκτίθεται. γίνεσθαι τε πάντα κατ' ἐναντιότητα (cfr. B 8) καὶ ῥεῖν τὰ ὅλα
 ποταμοῦ δίκην (cfr. B 91), πεπεράνθαι τε τὸ πᾶν καὶ ἓνα εἶναι κόσμον· γεννᾶσθαι
 τε αὐτὸν ἐκ πυρὸς καὶ πάλιν ἐκπυροῦσθαι κατὰ τινὰς περιόδους ἐναλλάξ τὸν
 σύμπαντα αἰῶνα· τοῦτο δὲ γίνεσθαι καθ' εἰμαρμένην. τῶν δὲ ἐναντίων τὸ μὲν
 ἐπὶ τὴν γένεσιν ἄγον καλεῖσθαι πόλεμον καὶ ἔριν (cfr. B 80), τὸ δ' ἐπὶ τὴν
 ἐκπύρωσιν ὁμολογίαν (cfr. B 50) καὶ εἰρήνην (cfr. B 67), καὶ τὴν μεταβολὴν ὁδὸν
 ἄνω κάτω (cfr. B 60), τὸν τε κόσμον γίνεσθαι κατ' αὐτήν.

(A 1, 9)

Πυκνούμενον γὰρ τὸ πῦρ ἐξυγραίνεσθαι συνιστάμενόν τε γίνεσθαι ὕδωρ, πηγνύμενον δὲ τὸ ὕδωρ εἰς γῆν τρέπεσθαι· καὶ ταύτην ὁδὸν ἐπὶ τὸ κάτω εἶναι. πάλιν τε αὖ τὴν γῆν χειῖσθαι, ἐξ ἧς τὸ ὕδωρ γίνεσθαι, ἐκ δὲ τούτου τὰ λοιπά, σχεδὸν πάντα ἐπὶ τὴν ἀναθυμίασιν ἀνάγων τὴν ἀπὸ τῆς θαλάττης· αὕτη δὲ ἐστὶν ἢ ἐπὶ τὸ ἄνω ὁδός. γίνεσθαι δ' ἀναθυμιάσεις ἀπὸ τε γῆς καὶ θαλάττης, ἅς μὲν λαμπρὰς καὶ καθαρὰς, ἅς δὲ σκοτεινάς. αὕξεσθαι δὲ τὸ μὲν πῦρ ὑπὸ τῶν λαμπρῶν, τὸ δὲ ὑγρὸν ὑπὸ τῶν ἐτέρων. τὸ δὲ περιέχον ὁποῖόν ἐστιν οὐ δηλοῖ· εἶναι μέντοι ἐν αὐτῷ σκάφας ἐπεστραμμένας κατὰ κοῖλον πρὸς ἡμᾶς, ἐν αἷς ἀθροιζομένας τὰς λαμπρὰς ἀναθυμιάσεις ἀποτελεῖν φλόγας, ἅς εἶναι τὰ ἄστρα.

(A 1, 10)

λαμπροτάτην δὲ εἶναι τὴν τοῦ ἡλίου φλόγα καὶ θερμοτάτην. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ἄστρα πλεῖον ἀπέχειν ἀπὸ γῆς καὶ διὰ τοῦτο ἤττον λάμπειν (cfr. B 99) καὶ θάλπειν, τὴν δὲ σελήνην προσγειωτέραν οὖσαν μὴ διὰ τοῦ καθαροῦ φέρεσθαι τόπου. τὸν μέντοι ἥλιον ἐν διαυγεῖ καὶ ἀμιγεῖ κινεῖσθαι καὶ σύμμετρον ἀφ' ἡμῶν ἔχειν διάστημα· τοιγάρτοι μᾶλλον θερμαίνειν τε καὶ φωτίζειν. ἐκλείπειν τε ἥλιον καὶ σελήνην, ἄνω στρεφομένων τῶν σκαφῶν· τούς τε κατὰ μῆνα τῆς σελήνης σχηματισμούς γίνεσθαι στρεφομένης ἐν αὐτῇ κατὰ μικρὸν τῆς σκάφης. ἡμέραν τε καὶ νύκτα γίνεσθαι καὶ μῆνας καὶ ὥρας (cfr. B 100) ἐτείους καὶ ἐνιαυτούς ὑετούς τε καὶ πνεύματα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια κατὰ τὰς διαφόρους ἀναθυμιάσεις.

(A 1, 11)

τὴν μὲν γὰρ λαμπρὰν ἀναθυμίασιν φλογωθεῖσαν ἐν τῷ κοίλῳ (Reiske; rkr: κύκλῳ) τοῦ ἡλίου ἡμέραν ποιεῖν, τὴν δὲ ἐναντίαν ἐπικρατήσασαν νύκτα ἀποτελεῖν· καὶ ἐκ μὲν τοῦ λαμπροῦ τὸ θερμὸν αὐξόμενον θέρος ποιεῖν, ἐκ δὲ τοῦ σκοτεινοῦ τὸ ὑγρὸν πλεονάζον χειμῶνα ἀπεργάζεσθαι (cfr. B 126b). ἀκολουθῶς δὲ τούτοις καὶ περὶ τῶν ἄλλων αἰτιολογεῖ. περὶ δὲ τῆς γῆς οὐδὲν ἀποφαίνεται ποία τίς ἐστὶν, ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν σκαφῶν. καὶ ταῦτα μὲν ἦν αὐτῷ τὰ δοκοῦντα.

Τὰ δὲ περὶ Σωκράτους καὶ ὅσα ἐντυχῶν τῷ συγγράμματι εἶποι, κομίσαντος Εὐριπίδου καθά φησιν Ἀρίστων, ἐν τῷ περὶ Σωκράτους εἰρήκαμεν (DL II, 5, 22).

(A 1, 12)

Σέλευκος μέντοι φησὶν ὁ γραμματικὸς Κρότωνά τινα ἰστορεῖν ἐν τῷ Κατακολυμβητῇ Κράτητά τινα πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα κομίσαι τὸ βιβλίον· ὃν καὶ εἶπειν Δηλίου τινὸς δεῖσθαι κολυμβητοῦ, ὃς οὐκ ἀποπνιγήσεται ἐν αὐτῷ. ἐπιγράφοισι δ' αὐτῷ οἱ μὲν Μούσας, οἱ δὲ Περὶ φύσεως, Διόδωτος δὲ ἀκριβὲς οἰάκισμα πρὸς στάθμην βίου, ἄλλοι Γνώμον' ἠθῶν, τρόπου κόσμον ἕνα τῶν ξυμπάντων.

φασὶ δ' αὐτὸν ἐρωτηθέντα διὰ τί σιωπᾶ, φάναι „ἴν' ὑμεῖς λαλήτε.“

ἐπόθησε δ' αὐτοῦ καὶ Δαρεῖος μετασχεῖν καὶ ἔγραψεν ὧδε πρὸς αὐτόν·

(A 1, 13)

„Βασιλεὺς Δαρεῖος πατρὸς Ὑστάσπεω Ἡράκλειτον Ἐφέσιον σοφὸν ἄνδρα προσαγορεύει χαίρειν.

Καταβέβλησαι λόγον Περί φύσεως δυσνόητόν τε καὶ δυσεξήγητον. ἔν τισι μὲν οὖν ἐρμηνευόμενος κατὰ λέξιν σὴν δοκεῖ δύναμίν τινα περιέχειν θεωρίας κόσμου τε τοῦ σύμπαντος καὶ τῶν ἐν τούτῳ γινομένων, ἄπερ ἐστὶν ἐν θειοτάτῃ κείμενα κινήσει· τῶν δὲ πλείστων ἐποχὴν ἔχοντα, ὥστε καὶ τοὺς ἐπὶ πλείστον μετεσχηκότας συγγραμμάτων διαπορεῖσθαι τῆς ὀρθῆς δοκούσης γεγράφθαι παρὰ σοὶ ἐξηγήσεως. βασιλεὺς οὖν Δαρεῖος Ὑστάσπου βούλεται τῆς σῆς ἀκροάσεως μετασχεῖν καὶ παιδείας Ἑλληνικῆς.

(A 1, 14)

ἔρχου δὴ συντόμως πρὸς ἐμὴν ὄψιν καὶ βασιλείον οἶκον. Ἕλληνες γὰρ ἐπὶ τὸ πλείστον ἀνεπισήμαντοι σοφοῖς ἀνδράσιν ὄντες παρορῶσι τὰ καλῶς ὑπ' αὐτῶν ἐνδεικνύμενα πρὸς σπουδαίαν ἀκοὴν καὶ μάθησιν. παρ' ἐμοὶ δ' ὑπάρχει σοὶ πᾶσα μὲν προεδρία, καθ' ἡμέραν δὲ καλὴ καὶ σπουδαία προσαγόρευσις καὶ βίος εὐδόκιμος σαῖς παραινέσεσιν.“

„Ἡράκλειτος Ἐφέσιος βασιλεὶ Δαρεῖω πατρὸς Ὑστάσπεω χαίρειν.

Ὅκόσοι τυγχάνουσιν ὄντες ἐπιχθόνιοι τῆς μὲν ἀληθείης καὶ δικαιοπραγμοσύνης ἀπέχονται, ἀπληστήν δὲ καὶ δοξοκοπήν προσέχουσι κακῆς ἔνεκα ἀνοίης. ἐγὼ δ' ἀμνηστὴν ἔχων πάσης πονηρίας καὶ κόρον φεύγων παντὸς οἰκειούμενον φθόνῳ καὶ διὰ τὸ περιστάσθαι ὑπερηφανίην οὐκ ἂν ἀφικοίμην εἰς Περσῶν χώραν, ὀλίγοις ἀρκεόμενος κατ' ἐμὴν γνώμην.“

Τοιοῦτος μὲν ἀνὴρ καὶ πρὸς βασιλέα.

(A 1, 15)

Δημήτριος δὲ φησιν ἐν τοῖς Ὀμωνύμοις καὶ Ἀθηναίων αὐτὸν ὑπερφρονῆσαι, δόξαν ἔχοντα παμπλείστην, καταφρονούμενόν τε ὑπὸ τῶν Ἐφεσίων μᾶλλον τὰ οἰκεῖα. μέμνηται αὐτοῦ καὶ ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος ἐν τῇ Σωκράτους ἀπολογία. πλείστοι τέ εἰσιν ὅσοι ἐξήγηνται αὐτοῦ τὸ σύγγραμμα· καὶ γὰρ Ἀντισθένης καὶ Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς Κλεάνθης τε [ὁ ποντικὸς] καὶ Σφαῖρος ὁ Στωικός, πρὸς δὲ Πausanίας ὁ κληθεὶς Ἡρακλειτιστής, Νικομήδης τε καὶ Διονύσιος· τῶν δὲ γραμματικῶν Διόδωτος, ὃς οὐ φησι περὶ φύσεως εἶναι τὸ σύγγραμμα ἀλλὰ περὶ πολιτείας, τὰ δὲ περὶ φύσεως ἐν παραδείγματος εἶδει κείσθαι.

(A 1, 16)

Ἰερώνυμος δέ φησι καὶ Σκυθῖνον τὸν τῶν ἰάμβων ποιητὴν ἐπιβαλέσθαι τὸν ἐκείνου λόγον διὰ μέτρου ἐκβάλλειν.

πολλά τ' εἰς αὐτὸν ἐπιγράμματα φέρεται, ἀτὰρ δὴ καὶ τόδε·

Ἡράκλειτος ἐγώ· τί μ' ἄνω κάτω ἔλκετ' ἄμουσοι;
οὐχ ὑμῖν ἐπόνουν, τοῖς δ' ἔμ' ἐπισταμένοις.
εἷς ἐμοὶ ἄνθρωπος τρισμύριοι, οἱ δ' ἀνάριθμοι
οὐδεῖς. ταῦτ' αὐδῶ καὶ παρὰ Φερσεφόνη.

καὶ ἄλλο τοῖόνδε·

μὴ ταχὺς Ἡρακλείτου ἐπ' ὀμφαλὸν εἴλεε βίβλον
τοῦφειοῦ· μάλα τοι δύσβατος ἀτραπιτός.
ὄρφνη καὶ σκότος ἐστὶν ἀλάμπητον· ἦν δέ σε μύστης
εἰσαγάγη, φανεροῦ λαμπρότερον ἡελίου.

(A 1, 17)

Γεγόνασι δ' Ἡράκλειτοι πέντε· πρῶτος αὐτὸς οὗτος· δεύτερος ποιητὴς
λυρικός, οὗ ἐστὶ τῶν δώδεκα θεῶν ἐγκώμιον· τρίτος ἐλεγείας ποιητὴς

Ἀλικαρνασσεύς, εἰς ὃν Καλλίμαχος πεποίηκεν οὕτως·

εἶπέ τις, Ἡράκλειτε, τεὸν μόρον, ἐς δέ με δάκρυ
ἤγαγεν, ἐμνήσθην δ' ὅσσάκις ἀμφοτέρω
ἦλιον ἐν λέσχῃ κατεδύσαμεν. ἀλλὰ σὺ μὲν που,
ξεῖν' Ἀλικαρνασσεῦ, τετράπαλαι σποδιή,
αἱ δέ τεαὶ ζώουσιν ἀηδόνες, ἦσιν ὁ πάντων
ἀρπάκτης Ἀΐδης οὐκ ἐπὶ χεῖρα βαλεῖ.

τέταρτος Λέσβιος, ἱστορίαν γεγραφῶς Μακεδονικὴν· πέμπτος σπουδογέλοιος,
ἀπὸ κιθαρωδίας μεταβεβηκῶς εἰς τὸ εἶδος.

A 1a /1 Σύδα, s.v. Ἡράκλειτος

Ἡράκλειτος· ὄνομα κύριον. ὅτι Ἡράκλειτος ἔφη, ὀλιγωρεῖν πάντη τοῦ σώματος καὶ νομίζειν αὐτὸ κοπρίων ἐκβλητότερον· ἐκ τοῦ ῥάσπου δὲ αὐτῷ τὰς θεραπείας ἀποπληροῦν, ἕως ἂν ὁ θεὸς ὥσπερ ὀργάνῳ τῷ σώματι χρῆσθαι ἐπιτάτῃ.

Ἡράκλειτος, Βλόσωνος ἢ Βαύτωρος, οἱ δὲ Ἡρακῖνος·
Ἐφέσιος, φιλόσοφος φυσικός, ὃς ἐπεκλήθη Σκοτεινός. οὗτος ἐμαθήτευσεν οὐδενὶ τῶν φιλοσόφων, φύσει δὲ καὶ ἐπιμελείᾳ ἡσκήθη. οὗτος ὑδρωπιάσας οὐκ ἐνεδίδου

τοῖς ἰατροῖς, ἤπερ ἐβούλοντο θεραπεύειν αὐτόν· ἀλλ' αὐτὸς βολβίτῳ χρίσας ὄλον
 ἑαυτὸν εἶασε ξηρανθῆναι τοῦτο ὑπὸ τῷ ἡλίῳ, καὶ κείμενον αὐτὸν κύνες
 προελθοῦσαι διέσπασαν· οἱ δὲ ἄμμῳ χωσθέντα φασὶν ἀποθανεῖν.
 τινὲς δὲ αὐτὸν ἔφασαν διακοῦσαι Ξενοφάνους καὶ Ἰππάσου τοῦ Πυθαγορείου.
 ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ξθ' Ὀλυμπιάδος, ἐπὶ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου, καὶ ἔγραψε πολλὰ
 ποιητικῶς. ζῆται ἐν τῷ Δηλίου κολυμβητοῦ.

A 1a /2 Sída, s.v. Délský potápěč (*Déliú kolymbétú*)

Δηλίου κολυμβητοῦ· τοῦτο ἐρρήθη εἰς βιβλίον Ἡρακλείτου διὰ τὸ δυσνόητον,
 Δηλίου τινὸς δεῖσθαι κολυμβητοῦ, ὃς οὐκ ἀποπνιγήσεται ἐν αὐτῷ. ἐπιγράφουσι
 δὲ αὐτὸ οἱ μὲν Μούσας, οἱ δὲ Περί φύσεως, Διόδωτος δὲ Ἀκριβὲς οἰάκισμα πρὸς
 στάθμην βίου, ἄλλοι Γνώμην ἡθῶν, Κόσμον τρόπων ἑνὸς τῶν ξυμπάντων. ἢ
 οὕτως· Δηλίου κολυμβητοῦ, ἐπὶ τῶν ἄκρως νηχομένων. Σωκράτει γὰρ δόντος τοῦ
 Εὐριπίδου Ἡρακλείτου τοῦ σκοτεινοῦ σύγγραμμα, ἐρέσθαι, τί δοκεῖ; τὸν δὲ
 φάναι· ἃ μὲν συνῆκα γενναῖα· οἶμαι δὲ καὶ ἃ μὴ συνῆκα· πλήν Δηλίου δεῖται
 κολυμβητοῦ εἰς τὸ μὴ ἀποπνιγῆναι ἐν αὐτῷ.
 καὶ παροιμία· Δήλιος κολυμβητής, ἐπὶ τῶν πάνυ ἐμπείρων νήχεσθαι.

A 1b Marcus Aurelius III, 3,1

Ἡράκλειτος περὶ τῆς τοῦ κόσμου ἐκπυρώσεως τοσαῦτα φυσιολογήσας, ὕδατος
 τὰ ἐντὸς πληρωθεὶς, βολβίτῳ κατακεχρισμένος ἀπέθανεν.

A 2 Strabón, Geographica XIV, 1,3 Meineke, p. 632-3

... ἄρξαι δὲ φησιν Ἄνδροκλον τῆς τῶν Ἰώνων ἀποικίας, ὕστερον τῆς Αἰολικῆς,
 υἱὸν γνήσιον Κόδρου τοῦ Ἀθηναίων βασιλέως, γενέσθαι δὲ τοῦτον Ἐφέσου
 κτίστην. διόπερ τὸ βασίλειον τῶν Ἰώνων ἐκεῖ συστήναί φασι, καὶ ἔτι νῦν οἱ ἐκ τοῦ
 γένους ὀνομάζονται βασιλεῖς ἔχοντές τινας τιμάς, προεδρίαν τε ἐν ἀγῶσι καὶ
 πορφύραν ἐπίσημον τοῦ βασιλικοῦ γένους, σκίπωνα ἀντὶ σκίπτρου, καὶ τὰ ἱερά
 τῆς Ἐλευσινίας Δήμητρος.

A 3 Kléméns Alex., Stromata I, 65,4

Ἡράκλειτος γὰρ ὁ Βλύσωνος Μελαγκόμαν τὸν τύραννον ἔπεισεν ἀποθέσθαι τὴν ἀρχήν. οὗτος βασιλέα Δαρεῖον παρακαλοῦντα ἤκειν εἰς Πέρσας ὑπερεῖδεν.

A 3a /1 Strabón, Geographica XIV, 1,25; 642 (= verze B 121)

ἄνδρες δ' ἀξιόλογοι γεγόνασιν ἐν αὐτῇ τῶν μὲν παλαιῶν Ἡράκλειτος τε ὁ Σκοτεινὸς καλούμενος καὶ Ἑρμόδωρος, περὶ οὗ ὁ αὐτός φησιν
 'ἄξιον Ἐφεσίοις ἠβηδὸν ἀπάγξασθαι, οἵτινες Ἑρμόδωρον ἄνδρα ἐωυτῶν ὀνήιστον ἐξέβαλον, φάντες ἡμέων μηδὲ εἰς ὀνήιστος ἔστω, εἰ δὲ μή, ἄλλη τε καὶ μετ' ἄλλων.' (verze B 121)
 δοκεῖ δ' οὗτος ὁ ἀνὴρ νόμους τινὰς Ῥωμαίοις συγγράψαι.

A 3a /2 Plinius, Historia natur. XXXIV, 21

Fuit Hermodori Ephesii [statua] in comitio, legum quas decemviri scribebant interpretis, publice dicata.

A 3b /1 Plútarchos, De garrulitate 17; 511b

Οἱ δὲ συμβολικῶς ἄνευ φωνῆς ἃ δεῖ φράζοντες οὐκ ἐπαινοῦνται καὶ θαυμάζονται διαφερόντως; ὡς Ἡράκλειτος, ἀξιούντων αὐτὸν τῶν πολιτῶν γνώμην τιν' εἰπεῖν περὶ ὁμονοίας, ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ λαβῶν ψυχροῦ κύλικα καὶ τῶν ἀλφίτων ἐπιπάσας καὶ τῷ γλήχωνι κινήσας ἐκπιῶν ἀπῆλθεν, ἐνδειξάμενος αὐτοῖς ὅτι τὸ τοῖς τυχοῦσιν ἀρκεῖσθαι καὶ μὴ δεῖσθαι τῶν πολυτελῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ διατηρεῖ τὰς πόλεις.

A 3b /2 Themistios, De virtute, p. 40 (neověřeno)

A 4 /1 Aristotelés, Rhetorica III, 5; 1407 b11-18 (cfr. B 1)

Ὅλως δὲ δεῖ εὐανάγνωστον εἶναι τὸ γεγραμμένον καὶ εὐφραστον· ἔστιν δὲ τὸ αὐτό· ὅπερ οἱ πολλοὶ σύνδεσμοι οὐκ ἔχουσιν, οὐδ' ἂν μὴ ῥάδιον διαστίξαι, ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου. τὰ γὰρ Ἡρακλείτου διαστίξαι ἔργον διὰ τὸ ἄδηλον εἶναι ποτέρῳ πρόσκειται, τῷ ὕστερον ἢ τῷ πρότερον, οἷον ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῇ τοῦ συγγράμματος·

φησὶ γὰρ (B 1.1) ‘τοῦ λόγου τοῦδ’ ἐόντος αἰεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίνονται’· ἄδηλον γὰρ τὸ αἰεὶ, πρὸς ποτέρῳ [δεῖ] διαστίξαι.

A 4 /1a Anonymi In Aristotelis artem rhetoricam comm., p. 183.16-21 Rabe (Cc. in Arist. Gr. XXI.2)

ἀσάφεια γὰρ γίνεται διὰ τὸ ἄδηλον εἶναι, τίνι δεῖ τὸ χρυσοῦν ἐπισυνάψαι, Ἡρακλεῖ ἢ τῷ ῥοπάλῳ. (in 1407 b14) διαστίξαι ἔργον ἤτοι δύσκολον· ἄδηλον γὰρ ἐστὶ, ποίῳ δεῖ προσκειῖσθαι τὸ αἰεὶ, τῷ προτέρῳ ἤτοι τῷ δέοντος, οἷον “τοῦ λόγου τοῦ δέοντος αἰεὶ ἀξύνετοι”, ἢ τῷ ὕστερον ἤτοι τῷ ἀξύνετοι, οἷον “τοῦ λόγου τοῦ δέοντος αἰεὶ ἀξύνετοι”.

A 4 /2 Démétrios Rhétor, De elocutione 192

Τὸ δὲ σαφὲς ἐν πλείοσιν· πρῶτα μὲν ἐν τοῖς κυρίοις, ἔπειτα ἐν τοῖς συνδεδεμένοις. τὸ δὲ ἀσύνδετον καὶ διαλελυμένον ὅλον ἀσαφὲς πᾶν· ἄδηλος γὰρ ἡ ἐκάστου κώλου ἀρχὴ διὰ τὴν λύσιν, ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου· καὶ γὰρ ταῦτα σκοτεινὰ ποιεῖ τὸ πλεῖστον ἢ λύσις.

A 4 /3 Diogenés Laertios, Vitae philosophorum II, 22

φασὶ δ’ Εὐριπίδην αὐτῷ δόντα τὸ Ἡρακλείτου σύγγραμμα ἐρέσθαι, „τί δοκεῖ;“ τὸν δὲ φάναι, „ἂ μὲν συνῆκα, γενναῖα, οἶμαι δὲ καὶ ἂ μὴ συνῆκα· πλὴν Δηλίου γέ τινος δεῖται κολυμβητοῦ.“

Hérakleitova nauka - oheň, protiklady, pohyb

A 5 /1 Aristotelés, Metaphysica I, 3; 984a

Τιμιώτατον μὲν γὰρ τὸ πρεσβύτατον, ὄρκος δὲ τὸ τιμιώτατόν ἐστιν. εἰ μὲν οὖν ἀρχαία τις αὕτη καὶ παλαιὰ τετύχηκεν οὔσα περὶ τῆς φύραρχαία τις αὕτη καὶ παλαιὰ τετύχηκεν οὔσα περὶ τῆς φύσεως ἢ δόξα, τάχ’ ἂν ἄδηλον εἶη, Θαλῆς μέντοι λέγεται οὕτως ἀποφήνασθαι περὶ τῆς πρώτης αἰτίας (Ἴπωνα γὰρ οὐκ ἂν τις ἀξιώσει θεῖναι μετὰ τούτων διὰ τὴν εὐτέλειαν αὐτοῦ τῆς διανοίας)·

Ἄναξιμένης δὲ ἀέρα καὶ Διογένης πρότερον ὕδατος καὶ μάλιστα ἀρχὴν τιθέασιν τῶν ἀπλῶν σωμάτων, Ἴππασος δὲ πῦρ ὁ Μεταποντίνος καὶ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος. Ἐμπεδοκλῆς ...

A 5/2 Simplikios, In Physica 23, 33

Ἴππασος δὲ ὁ Μεταποντίνος καὶ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος ἐν καὶ οὗτοι καὶ κινούμενον καὶ πεπερασμένον, ἀλλὰ πῦρ ἐποίησαν τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐκ πυρὸς ποιοῦσι τὰ ὄντα πυκνῶσει καὶ μανῶσει καὶ διαλύουσι πάλιν εἰς πῦρ, ὡς ταύτης μιᾶς οὐσίας φύσεως τῆς ὑποκειμένης· πυρὸς γὰρ ἀμοιβὴν εἶναι φησιν Ἡράκλειτος πάντα (cfr. B 90). ποιεῖ δὲ καὶ τάξιν τινὰ καὶ χρόνον ὠρισμένον τῆς τοῦ κόσμου μεταβολῆς κατὰ τινὰ εἴμαρμένην ἀνάγκην.

A 5/3 Ἄetios I, 3,11 (Dox. 283-4) z Plútarcha

Ἡράκλειτος καὶ Ἴππασος ὁ Μεταποντίνος ἀρχὴν τῶν ἀπάντων τὸ πῦρ. ἐκ πυρὸς γὰρ τὰ πάντα γίνεσθαι καὶ εἰς πῦρ πάντα τελευτᾶν λέγουσι. τούτου δὲ κατασβεννυμένου κοσμοποιεῖσθαι τὰ πάντα· πρῶτον μὲν γὰρ τὸ παχυμερέστατον αὐτοῦ εἰς αὐτὸ συσσελλόμενον γῆ γίγνεται, ἔπειτα ἀναχαλωμένην τὴν γῆν ὑπὸ τοῦ πυρὸς φύσει ὕδωρ ἀποτελεῖσθαι, ἀναθυμιώμενον δὲ ἀέρα γίνεσθαι. πάλιν δὲ τὸν κόσμον καὶ τὰ σώματα πάντα ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἀναλοῦσθαι ἐν τῇ ἐκπυρώσει.

A 5/3 verze Ἄetios I, 3,11 (Dox. 283-4, Stobaei excerpta)

Ἡράκλειτος καὶ Ἴππασος ἀρχὴν τῶν ἀπάντων τὸ πῦρ. ἐκ πυρὸς γὰρ τὰ πάντα καὶ εἰς πῦρ πάντα τελευτᾶ. πρῶτον μὲν γὰρ τὸ παχυμερέστερον αὐτοῦ εἰς αὐτὸ συσσελλόμενον γίγνεται γῆ, ἔπειτα ἀναχαλωμένην τὴν γῆν ὑπὸ τοῦ πυρὸς φύσει ὕδωρ ἀποτελεῖσθαι, ἀναθυμιώμενον δὲ ἀέρα γίνεσθαι. πάλιν δὲ τὸν κόσμον καὶ τὰ σώματα πάντα ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἀναλοῦσθαι ἐν τῇ ἐκπυρώσει.

(Cfr. Ἄetios, Placita philosophorum V, 5, 1)

A 5/4 Galénos, De elementis sec. Hipp. I, 4; I, 443 Kuehn

Οἷ τε τὸ πῦρ [στοιχεῖον εἰπόντες] ὡσαύτως, ἐκ τοῦ συνιὸν μὲν καὶ πυκνούμενον ἀέρα γίνεσθαι, παθὸν δ' ἐπὶ μᾶλλον τοῦτο καὶ σφοδρότερον πιληθὲν ὕδωρ, ἐπὶ πλεῖστον δὲ πυκνωθὲν γῆν ἀποτελεῖσθαι, συλλογίζονται καὶ αὐτοὶ τοῦτ' εἶναι τὸ στοιχεῖον.

A 5 /5 (Kahn XLIII B) Simplikios, In Physica 23,38 (Vol. IX, p. 24. 4-8 Diels) = Theophrastos, Physicorum opiniones fr. 1; Dox. 475 (cfr. B 90)

Πυρὸς γὰρ ἀμοιβὴν εἶναι φησιν Ἡράκλειτος πάντα. καὶ τάξιν τινὰ καὶ χρόνον ὠρισμένον τῆς τοῦ κόσμου μεταβολῆς κατὰ τινὰ εἰμαρμένην. καὶ δῆλον ὅτι καὶ οὗτοι τὸ ζωογόνον καὶ δημιουργικὸν καὶ πεπτικὸν καὶ διὰ πάντων χωροῦν καὶ πάντων ἀλλοιωτικὸν τῆς θερμότητος θεασάμενοι ταύτην ἔσχον τὴν δόξαν·

A 5 /5a Papyrus Derveni col. 9.2-10

οἱ δὲ οὐ γινώσκον[τες] τὰ λεγόμεν] ὕσι ... (5) γινώσκ[ω]ν οὖν τὸ πῦρ ἄ
 ἔνον τοῖς ἄλλοις ὅτι ταράσσοι καὶ ὕοι τὰ ὄντα συνίστασθαι διὰ τὴν
 θάλλψιν ἐξαλλάσ[ει ὅσ]ον τε ἱκανόν ἐστιν ἐ ἔν μὴ κωλύ[ειν τὰ] ντα
 συμπαγῆναι. ὅσα δ' ἄ[ν] φθῆι ἐπικρατ[εῖται, ἐπικ]ρατηθὲν δὲ μί (10) τοῖς
 ἄ [λ] ...

A 5 /6 Apuleius, De mundo 19-20 (řecký citát = B 10)

Et, ut res est, contrariorum per se natura amplectitur et ex dissonis fit unus idemque concentus. Sic mare et femineum secus iungitur ac diuersus utriusque sexus ex dissimilibus simile animal facit; artesque ipsae, naturam imitantes, ex imparibus paria faciunt: pictura ex discordibus pigmentorum coloribus, atris atque albis, luteis et puniceis, confusione modica temperatis, imagines iis quae imitatur similes facit. Ipsa etiam musica, ...

Ноч Heraclitus sententiarum suarum nebulis ad hunc modum est [elocutus] (B 10):

Συλλάψεις ὅλα καὶ οὐχ ὅλα, συμφερόμενον διαφερόμενον, συνᾶδον διᾶδον·
 ἐκ πάντων ἓν, καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα.

A 6 /1 Platón, Cratylus 402a (cfr. B 91)

Λέγει που Ἡράκλειτος ὅτι πάντα χωρεῖ καὶ οὐδὲν μένει, καὶ ποταμοῦ ῥοῆ
 ἀπεικάζων τὰ ὄντα λέγει ὡς δις ἐς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίης.

A 6 /2 Áetios I, 23,7 Stobaei excerpta (Dox. 320)

Ἡράκλειτος ἠρεμίαν μὲν καὶ στάσιν ἐκ τῶν ὅλων ἀνήρει· ἔστι γὰρ τοῦτο τῶν νεκρῶν· κίνησιν δὲ τοῖς πᾶσιν ἀπεδίδου, αἰδίων μὲν τοῖς αἰδίοις, φθαρτὴν δὲ τοῖς φθαρτοῖς.

A 6 /3 Platón, Theaetetus 160d

Παγκάλως ἄρα σοι εἴρηται ὅτι ἐπιστήμη οὐκ ἄλλο τί ἐστίν ἢ αἴσθησις, καὶ εἰς ταῦτόν συμπέπτωκεν, κατὰ μὲν Ὅμηρον καὶ Ἡράκλειτον καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον φύλον οἷον ρεύματα κινεῖσθαι τὰ πάντα...

A 6 /4 Platón, Theaetetus 152e

... ὡς μηδενὸς ὄντος ἑνὸς μῆτε τινὸς μῆτε ὁποιοῦν· ἐκ δὲ δὴ φορᾶς τε καὶ κινήσεως καὶ κράσεως πρὸς ἄλληλα γίνεταί πάντα ἃ δὴ φαμεν εἶναι, οὐκ ὀρθῶς προσαγορεύοντες· ἔστι μὲν γὰρ οὐδέποτ' οὐδέν, ἀεὶ δὲ γίνεταί. καὶ περὶ τούτου πάντες ἐξῆς οἱ σοφοὶ πλὴν Παρμενίδου συμφερέσθων, Πρωταγόρας τε καὶ Ἡράκλειτος καὶ Ἐμπεδοκλῆς, καὶ τῶν ποιητῶν οἱ ἄκροι τῆς ποιήσεως ἐκατέρως, κωμωδίας μὲν Ἐπίχαρμος, τραγωδίας δὲ Ὅμηρος, [ὄς] εἰπῶν

ἽΩκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθύν (II. 14, 201)

πάντα εἴρηκεν ἔκγονα ῥοῆς τε καὶ κινήσεως·

A 6 /5 Platón, Theaetetus 153a5-d7

Σ. Οὐ γάρ, ὦ Θεαίτητε. ἐπεὶ καὶ τάδε τῶ λόγῳ σημεῖα ἱκανά, ὅτι τὸ μὲν εἶναι δοκοῦν καὶ τὸ γίνεσθαι κίνησις παρέχει, τὸ δὲ μὴ εἶναι καὶ ἀπόλλυσθαι ἡσυχία· τὸ γὰρ θερμόν τε καὶ πῦρ, ὃ δὴ καὶ τᾶλλα γεννᾷ καὶ ἐπιτροπεύει, αὐτὸ γεννᾶται ἐκ φορᾶς καὶ τρίψεως· τούτῳ δὲ κινήσεις. ἢ οὐχ αὗται γενέσεις πυρός;

Θ. Αὗται μὲν οὖν.

Σ. Καὶ μὴν τό γε τῶν ζώων γένος ἐκ τῶν αὐτῶν τούτων φύεται.

Θ. Πῶς δ' οὔ;

Σ. Τί δέ; ἢ τῶν σωμάτων ἕξις οὐχ ὑπὸ ἡσυχίας μὲν καὶ ἀργίας διόλλυται, ὑπὸ γυμνασίων δὲ καὶ κινήσεως ἐπὶ πολὺ σφάζεται;

Θ. Ναί.

Σ. Ἡ δ' ἐν τῇ ψυχῇ ἕξις οὐχ ὑπὸ μαθήσεως μὲν καὶ μελέτης, κινήσεων ὄντων, κτᾶται τε μαθήματα καὶ σώζεται καὶ γίγνεται βελτίων, ὑπὸ δ' ἠσυχίας, ἀμελετησίας τε καὶ ἀμαθίας οὐσης, οὔτε τι μανθάνει ἅ τε ἂν μάθη ἐπιλανθάνεται;

Θ. Καὶ μάλα.

Σ. Τὸ μὲν ἄρα ἀγαθὸν κινήσις κατὰ τε ψυχὴν καὶ κατὰ σῶμα, τὸ δὲ τούναντίον;

Θ. Ὕοικεν.

Σ. Ὅτι οὖν σοὶ λέγω νηνεμίας τε καὶ γαλήνας καὶ ὅσα τοιαῦτα, ὅτι αἱ μὲν ἠσυχίαι σήπουσι καὶ ἀπολλύασι, τὰ δ' ἕτερα σώζει; καὶ ἐπὶ τούτοις τὸν κολοφῶνα, (ἀναγκάζω) προσβιβάζω τὴν χρυσοῦν σειρὰν ὡς οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸν ἥλιον Ὅμηρος λέγει, καὶ δηλοῖ ὅτι ἕως μὲν ἂν ἡ περιφορὰ ἧ κινουμένη καὶ ὁ ἥλιος, πάντα ἔστι καὶ σώζεται τὰ ἐν θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις, εἰ δὲ σταίη τοῦτο ὡσπερ δεθέν, πάντα χρήματ' ἂν διαφθαρεῖη καὶ γένοιτ' ἂν τὸ λεγόμενον ἄνω κάτω πάντα;

A 6 /6 Platón, Cratylus 412d - 413c

Ὅσοι γὰρ ἡγοῦνται τὸ πᾶν εἶναι ἐν πορείᾳ, τὸ μὲν πολὺ αὐτοῦ ὑπολαμβάνουσι τοιοῦτόν τι εἶναι οἷον οὐδὲν ἄλλο ἢ χωρεῖν, διὰ δὲ τούτου παντός εἶναι τι διεξιόν, δι' οὗ πάντα τὰ γιγνόμενα γίνεσθαι· εἶναι δὲ τάχιστον τοῦτο καὶ λεπτότατον. οὐ γὰρ ἂν δύνασθαι ἄλλως διὰ τοῦ ὄντος ἰέναι παντός, εἰ μὴ λεπτότατόν τε ἦν ὥστε αὐτὸ μηδὲν στέγειν, καὶ τάχιστον ὥστε χρῆσθαι ὡσπερ ἐστῶσι τοῖς ἄλλοις. ἐπεὶ δ' οὖν πιτροπεύει τὰ ἄλλα πάντα διαῖόν, τοῦτο τὸ ὄνομα ἐκλήθη ὀρθῶς "δίκαιον," εὐστομίας ἕνεκα τὴν τοῦ κάππα δύναμιν προσλαβόν. μέχρι μὲν οὖν ἐνταῦθα, ὁ νυνδὴ ἐλέγομεν, παρὰ πολλῶν ὁμολογεῖται τοῦτο εἶναι τὸ δίκαιον· ...

ἱκανῶς γὰρ μέ φασι πεπύσθαι (ἀκηκοέναι) καὶ ἐπιχειροῦσιν, βουλόμενοι ἀποπιμπλάναι με, ἄλλος ἄλλα ἤδη λέγειν, καὶ οὐκέτι συμφωνοῦσιν. ὁ μὲν γὰρ τίς φησιν τοῦτο εἶναι δίκαιον, τὸν ἥλιον· τοῦτον γὰρ μόνον διαῖόντα καὶ κάοντα ἐπιτροπεύειν τὰ ὄντα. ἐπειδὴν οὖν τῷ λέγω αὐτὸ ἄσμενος ὡς καλόν τι ἀκηκῶς, καταγελαῖ μου οὗτος ἀκούσας καὶ ἐρωτᾷ εἰ οὐδὲν δίκαιον οἶμαι εἶναι ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἐπειδὴν ὁ ἥλιος δύη. λιπαροῦντος οὖν ἐμοῦ ὅτι αὖ ἐκεῖνος λέγει αὐτό, τὸ πῦρ φησιν· τοῦτο δὲ οὐ ῥάδιόν ἐστιν εἰδέναι.

A 6 /7 Aristotelés, De caelo III, 1; 298b 29 (cfr. B 31, B 90)

Οἱ δὲ τὰ μὲν ἄλλα πάντα γίνεσθαι φασι καὶ ῥεῖν, εἶναι δὲ παγίως οὐθέν, ἐν δέ τι μόνον ὑπομένειν, ἐξ οὗ ταῦτα πάντα μετασχηματίζεσθαι πέφυκεν· ὅπερ εἰκόασι βούλεσθαι λέγειν ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος.

A 6 /8 Aristotelés, Topica 104b 21

... ὅτι πάντα κινεῖται, καθ' Ἡράκλειτον, ...

A 6 /9 Seneca, Epistulae VI, 6, 23; p. 58, 23 Reynolds (cfr. B 49a)

Corpora nostra rapiuntur fluminum more. Quidquid vides currit cum tempore; nihil ex iis quae videmus manet; ego ipse, dum loquor mutari ista, mutatus sum. Hoc est quod ait Heraclitus: „In idem flumen bis descendimus et non descendimus“. Manet enim idem fluminis nomen, aqua transmissa est. Hoc in amne manifestius est quam in homine.

A 6a Filón Alex., Quis rerum divinarum haeres sit 43, 214 Wendland

Ἐν γὰρ τὸ ἐξ ἀμφοῖν τῶν ἐναντίων, οὗ τμηθέντος γνώριμα τὰ ἐναντία. οὐ τοῦτ' ἐστίν, ὃ φασι Ἕλληνες τὸν μέγαν καὶ ἀοίδιμον παρ' αὐτοῖς Ἡράκλειτον κεφάλαιον τῆς αὐτοῦ προστησάμενον φιλοσοφίας ἀρχεῖν ὡς ἐφ' εὐρέσει καινῇ; παλαιὸν γὰρ εὖρεμα Μωυσέως ἐστὶ τὸ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τὰ ἐναντία τμημάτων λόγον ἔχοντα ἀποτελεῖσθαι, καθάπερ ἐναργῶς ἐδείχθη.

Hérakleitova nauka - poznánání

A 7 /1 Aristotelés, Metaphysica III, 3; 1005b23

Ἄδύνατον γὰρ ὄντινοῦν ταῦτόν ὑπολαμβάνειν εἶναι καὶ μὴ εἶναι, καθάπερ τινὲς οἴονται λέγειν Ἡράκλειτον.

A 7 /2 Aristotelés, Metaphysica IV, 7; 100b35 - 1006a6

Εἰσὶ δὲ τινες οἱ, καθάπερ εἶπομεν, αὐτοὶ τε ἐνδέχεσθαι φασι τὸ αὐτὸ εἶναι καὶ μὴ εἶναι, καὶ ὑπολαμβάνειν οὕτως. χρῶνται δὲ τῷ λόγῳ τούτῳ πολλοὶ καὶ τῶν περὶ φύσεως. ἡμεῖς δὲ νῦν εἰλήφραμεν ὡς ἀδυνάτου ὄντος ἅμα εἶναι καὶ μὴ εἶναι, καὶ

διὰ τούτου ἐδείξαμεν ὅτι βεβαιοτάτη αὕτη τῶν ἀρχῶν πασῶν. ἀξιοῦσι δὴ καὶ τοῦτο ἀποδεικνύει τινὲς δι' ἀπαιδευσίαν· ἔστι γὰρ ἀπαιδευσία τὸ μὴ γινώσκειν τίνων δεῖ ζητεῖν ἀπόδειξιν καὶ τίνων οὐ δεῖ·

A 7 /3 Aristotelés, *Metaphysica* IV, 7; 1012a24-26

ἔοικε δ' ὁ μὲν Ἡρακλείτου λόγος, λέγων πάντα εἶναι καὶ μὴ εἶναι, ἅπαντα ἀληθῆ ποιεῖν.

A 7 /4 Aristotelés, *Metaphysica* XI, 5; 1062a30-34

Ἐπόδειξις μὲν οὖν οὐδεμία τούτων ἐστὶν ἀπλῶς, πρὸς μέντοι τὸν ταῦτα τιθέμενον ἀπόδειξις. ταχέως δ' ἂν τις καὶ αὐτὸν τὸν Ἡράκλειτον τοῦτον ἐρωτῶν τὸν τρόπον ἠνάγκασεν ὁμολογεῖν μηδέποτε τὰς ἀντικειμένας φάσεις δυνατὸν εἶναι κατὰ τῶν αὐτῶν ἀληθεύεσθαι·

A 7 /5 Aristotelés, *Metaphysica* XI, 6; 1063b25

Οὔτε δὴ καθ' Ἡράκλειτον ἐνδέχεται λέγοντας ἀληθεύειν, οὔτε καθ' Ἀναξαγόραν· εἰ δὲ μὴ, συμβήσεται τὰναντία τοῦ αὐτοῦ κατηγορεῖν·

Hérakleitova nauka - božství

A 8 /1 Áetios I, 7,22 *Stobaei excerpta* (Dox. 303, 8-10 Diels)

Ἡράκλειτος τὸ περιοδικὸν πῦρ αἰδίων, εἰμαρμένην δὲ λόγον ἐκ τῆς ἐναντιοδρομίας δημιουργὸν τῶν ὄντων.

A 8 /2 Áetios I, 27,1 *Stobaei excerpta* (Dox. 322, 2-4 Diels) (cfr. B 137)

Ἡράκλειτος πάντα καθ' εἰμαρμένην, τὴν δὲ αὐτὴν ὑπάρχειν καὶ ἀνάγκην.

A 8 /3 Áetios I, 28,1 *Stobaei excerpta* (Dox. 323, 1-6 Diels) (cfr. B 137)

Ἡράκλειτος οὐσίαν εἰμαρμένης ἀπεφαίνετο λόγον τὸν διὰ οὐσίας τοῦ παντός διήκοντα. αὕτη δ' ἐστὶ τὸ αἰθέριον σῶμα, σπέρμα τῆς τοῦ παντός γενέσεως καὶ περιόδου μέτρον τεταγμένης.

A 9 Aristotelés, De partibus animalium I, 5; 645a16-23

Ἐν πᾶσι γὰρ τοῖς φυσικοῖς ἔνεστί τι θαυμαστόν· καὶ καθάπερ Ἡράκλειτος λέγεται πρὸς τοὺς ξένους εἰπεῖν τοὺς βουλομένους ἐντυχεῖν αὐτῶ, οἱ ἐπειδὴ προσιόντες εἶδον αὐτὸν θερόμενον πρὸς τῷ ἵπνῳ ἔστησαν (ἐκέλευε γὰρ αὐτοὺς εἰσιέναι θαρροῦντας· εἶναι γὰρ καὶ ἐνταῦθα θεοῦς), οὕτω καὶ πρὸς τὴν ζήτησιν περὶ ἐκάστου τῶν ζώων προσιέναι δεῖ μὴ δυσωπούμενον ὡς ἐν ἅπασιν ὄντος τινὸς φυσικοῦ καὶ καλοῦ.

Hérakleitova nauka - svět, proměny

A 10 /1 Platón, Sophista 242d2 - 243a2 (cfr. B 91, B 10, B 51)

Δύο δὲ ἕτερος εἰπών, ὑγρὸν καὶ ξηρὸν ἢ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, συνοικίξει τε αὐτὰ καὶ ἐκδίδωσι· τὸ δὲ παρ' ἡμῖν Ἑλεατικὸν ἔθνος, ἀπὸ Ξενοφάνους τε καὶ ἔτι πρόσθεν ἀρξάμενον, ὡς ἑνὸς ὄντος τῶν πάντων καλουμένων οὕτω διεξέρχεται τοῖς μύθοις. Ἰάδες δὲ καὶ Σικελαί τινες ὕστερον Μοῦσαι συνενόησαν ὅτι συμπλέκειν ἀσφαλέστατον ἀμφοτέρω καὶ λέγειν ὡς τὸ ὄν πολλά τε καὶ ἓν ἐστίν, ἔχθρα δὲ καὶ φιλία συνέχεται. διαφερόμενον γὰρ αἰεὶ συμφέρεται, φασὶν αἰ συντονώτεραι τῶν Μουσῶν· αἰ δὲ μαλακώτεραι τὸ μὲν αἰεὶ ταῦτα οὕτως ἔχειν ἐχάλασαν, ἐν μέρει δὲ τοτὲ μὲν ἓν εἶναι φασὶ τὸ πᾶν καὶ φίλον ὑπ' Ἀφροδίτης, τοτὲ δὲ πολλὰ καὶ πολέμιον αὐτὸ αὐτῶ διὰ νεϊκός τι.

A 10 /2 Aristotelés, De caelo I, 10; 279b12-17

Γενόμενον μὲν οὖν ἅπαντες εἶναι φασιν, ἀλλὰ γενόμενον οἱ μὲν αἰδίων, οἱ δὲ φθαρτὸν ὥσπερ ὅτιοῦν ἄλλο τῶν συνισταμένων, οἱ δ' ἐναλλάξ ὅτε μὲν οὕτως ὅτε δὲ ἄλλως ἔχειν [φθειρόμενον], καὶ τοῦτο αἰεὶ διατελεῖν οὕτως, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντῖνος καὶ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος.

A 10 /2a Alexandros u Simplikia, In De caelo VII; 294,13-26

A 10 /6 Áetios II, 4, 3 Stobaei excerpta (Dox. 331,5-7 Diels)

Ἡέρακλειτος οὐ κατὰ χρόνον εἶναι γενητὸν τὸν κόσμον, ἀλλὰ κατ' ἐπίνοιαν.

A 10 /7 Áetios II, 11, 4 Stobaei excerpta (Dox. 340,5-7 Diels)

Παρμενίδης Ἡράκλειτος Στράτων Ζήνων πύρινον εἶναι τὸν οὐρανόν.

A 10 /8 Aristotelés, De caelo I, 10; 280a

Τὸ δ' ἐναλλάξ συνιστάναι καὶ διαλύειν οὐδὲν ἀλλοιότερον ποιεῖν ἢ τὸ κατασκευάζειν αὐτὸν αἰδιον μὲν, ἀλλὰ μεταβάλλοντα τὴν μορφήν, ὥσπερ εἴ τις ἐκ παιδὸς ἄνδρα γινόμενον καὶ ἐξ ἀνδρὸς παῖδα ὅτε μὲν φθείρεσθαι ὅτε δ' εἶναι οἶοιτο· δῆλον γὰρ ὅτι καὶ εἰς ἄλληλα τῶν στοιχείων συνιόντων οὐχ ἢ τυχοῦσα τάξις γίγνεται καὶ σύστασις, ἀλλ' ἢ αὐτῇ, ἄλλως τε καὶ κατὰ τοὺς τοῦτον τὸν λόγον εἰρηκότας, οἱ τῆς διαθέσεως ἑκατέρας αἰτιῶνται τὸ ἐναντίον. Ὡστ' εἰ τὸ ὅλον σῶμα συνεχὲς ὄν ὅτε μὲν οὕτως ὅτε δ' ἐκείνως διατίθεται καὶ διακεκόσμηται, ἢ δὲ τοῦ ὅλου σύστασις ἐστὶ κόσμος καὶ οὐρανός, οὐκ ἂν ὁ κόσμος γίγνοιτο καὶ φθείροιτο, ἀλλ' αἱ διαθέσεις αὐτοῦ.

A 10 /9 Alexandros z Afrodisiady, In Meteorologica VI, 90a; 61,33-32,6

Ὅθεν τοὺς ἐπὶ μικρὸν βλέποντάς φησι καὶ ἀπὸ τῶν μικρῶν περὶ τῶν ὅλων πειρωμένους λέγειν τῆς τοιαύτης κατὰ τὴν γῆν μεταβολῆς, καθ' ἣν τὰ μὲν ἐλώδη καὶ ὑγρὰ οἰκήσιμά τε καὶ σύμμετρα γίνεται διὰ ξηρότητα, τὰ δὲ πρότερον συμμέτρως ἔχοντα ἀοίκητα διὰ τὴν τῆς ξηρότητος ἐπίτασιν, αἰτίαν λέγειν εἶναι τὴν τοῦ ὅλου μεταβολὴν τε καὶ φθοράν. ἡγοῦνται γὰρ σημείους τούτοις χρώμενοι ἐκπύρωσιν γίνεσθαι τοῦ ὅλου, ὡς Ἡράκλειτος μὲν πρὸ αὐτοῦ καὶ οἱ τῆς ἐκείνου δόξης, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Στοᾶς μετ' αὐτόν, καὶ ἐκ τούτου λέγουσιν ὡς ὄντος γενητοῦ τε καὶ φθαρτοῦ τοῦ παντός.

A 10 /10 Theophrastos, Metaphysica 15; p. 7a 9-16 Usener = p. 16 Ross & Fobes

(οἱ δὲ μόνον τὰς ὑλικὰς ...) Ἐλογον δὲ κάκεινοις δόξειεν ἂν, εἰ ὁ μὲν ὅλος οὐρανός καὶ ἕκαστα τῶν μερῶν ἅπαντ' ἐν τάξει καὶ λόγῳ καὶ μορφαῖς καὶ δυνάμεσιν καὶ περιόδοις, ἐν δὲ ταῖς ἀρχαῖς μηθὲν τοιοῦτον ἀλλ' „ὥσπερ σάρμα

εϊκῆ κεχυμένων ὁ κάλλιστος“, φησὶν Ἡράκλειτος, „(ὁ) κόσμος“ (B 124). καὶ κατὰ τοῦλάχιστον δ' ὡς εἶπεῖν λαμβάνουσιν ὁμοίως ἐν ἀψύχοις καὶ ἐμψύχοις·

Hérakleitova nauka - astronomie

A 11 /1 Ἄετιος II, 13, 8 Stobaei excerpta (Dox. 342,6-7 Diels)

Παρμενίδης καὶ Ἡράκλειτος πηλήματα πυρὸς τὰ ἄστρα.

A 11 /2 Chrýsippos (Fragmenta Physica 690) u Ἄετια II, 17, 4 Stobaei excerpta (Dox. 346,18-20 Diels)

Ἡράκλειτος καὶ οἱ Στωϊκοὶ τρέφεσθαι τοὺς ἀστέρας ἐκ τῆς ἐπιγείου ἀναθυμιάσεως.

A 11 /3 Ἄετιος II, 13, 16 Stobaei excerpta (Dox. 343,7-13 Diels) (cfr. B 139)

Ἡρακλείδης καὶ οἱ Πυθαγόρειοι ἕκαστον τῶν ἀστέρων κόσμον ὑπάρχειν γῆν περιέχοντα [καὶ] ἀέρα ἐν τῷ ἀπείρῳ αἰθέρι. ταῦτα δὲ τὰ δόγματα ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς φέρεσθαι· κοσμοποιοῦσι γὰρ ἕκαστον τῶν ἀστέρων.

A 11 /4 Aristotelés, Meteorologica II, 2; 354b33 - 355a8

Διὸ καὶ γελοῖοι πάντες ὅσοι τῶν πρότερον ὑπέλαβον τὸν ἥλιον τρέφεσθαι τῷ ὑγρῷ· καὶ διὰ τοῦτ' ἐνιοὶ γέ φασιν καὶ ποιεῖσθαι τὰς τροπὰς αὐτόν· οὐ γὰρ αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς δύνασθαι τόπους παρασκευάζειν αὐτῷ τὴν τροφήν· ἀναγκαῖον δ' εἶναι τοῦτο συμβαίνειν περὶ αὐτὸν ἢ φθείρεσθαι· καὶ γὰρ τὸ φανερόν πῦρ, ἕως ἂν ἔχη τροφήν, μέχρι τούτου ζῆν, τὸ δ' ὑγρὸν τῷ πυρὶ τροφήν εἶναι μόνον, ὥσπερ ἀφικνούμενον μέχρι πρὸς τὸν ἥλιον τὸ ἀναγόμενον τοῦ ὑγροῦ, ἢ τὴν ἄνοδον τοιαύτην οὔσαν οἶανπερ τῇ γιγνομένη φλογί, δι' ἧς τὸ εἰκὸς λαβόντες οὕτω καὶ περὶ τοῦ ἡλίου ὑπέλαβον.

A 11 /5 Aristotelés, Problemata XXIII 30; 934b 23

Διὸ καὶ φασὶ τινες τῶν ἡρακλειτιζόντων ἐκ μὲν τοῦ ποτίμου ξηραινομένου καὶ πηγνυμένου λίθους γίνεσθαι καὶ γῆν, ἐκ δὲ τῆς θαλάττης τὸν ἥλιον ἀναθυιάσθαι.

A 12 /1 Άέτιος II, 20, 16 (Dox. 351 Diels)

Ἡράκλειτος καὶ Ἐκαταῖος ἀναμμα νοερόν τὸ ἐκ θαλάττης εἶναι τὸν ἥλιον.

A 12 /2 Άέτιος II, 22, 2 (Dox. 352)

Σκαφοειδῆ, ὑπόκυρτον.

A 12 /3 Άέτιος II, 24, 3 (Dox. 354)

[Γίνεσθαι τὴν ἔκλειψιν] κατὰ τὴν τοῦ σκαφοειδοῦς στροφῆν, ὥστε τὸ μὲν κοῖλον ἄνω γίνεσθαι, τὸ δὲ κυρτὸν κάτω πρὸς τὴν ἡμετέραν ὄψιν.

A 12 /4 Άέτιος II, 27,2 (Dox. 358)

Ἡέρακλειτος σκαφοειδῆ [τὴν σελήνην].

A 12 /5 Άέτιος II, 28, 6 Stobaei excerpta (Dox 359,1-10 Diels)

Ἡέρακλειτος ταῦτὸν πεπονθέναι τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην. σκαφοειδεῖς γὰρ ὄντας τοῖς σχήμασι τοὺς ἀστέρας, δεχομένους τὰς ἀπὸ τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως αὐγᾶς, φωτίζεσθαι πρὸς τὴν φαντασίαν, λαμπρότερον μὲν τὸν ἥλιον· ἐν καθαρωτέρῳ γὰρ ἀέρι φέρεσθαι· τὴν δὲ σελήνην ἐν θολωτέρῳ· διὰ τοῦτο καὶ ἀμαυροτέραν φαίνεσθαι.

A 12 /6 Άέτιος, Placita philosophorum II, 29, 3

Ἡέρακλειτος ... [ἐκλείπειν τὴν σελήνην] κατὰ τὴν τοῦ σκαφοειδοῦς στροφῆν καὶ τὰς περικλίσεις.

A 12 /7 Hippolytos, Refutatio I, 4, 3

Καὶ ὡσπερ ὁ Ἐμπεδοκλῆς πάντα τὸν καθ' ἡμᾶς τόπον ἔφη κακῶν μεστὸν εἶναι καὶ μέχρι μὲν σελήνης τὰ κακὰ φθάνειν ἐκ τοῦ περι γῆν τόπου ταθέντα, περαιτέρω δὲ μὴ χωρεῖν, ἅτε καθαρωτέρου τοῦ ὑπὲρ τὴν σελήνην παντὸς ὄντος τόπου, οὕτω καὶ τῷ Ἡρακλείτῳ ἔδοξεν.

A 13 /1 Áetios II, 32, 3 Stobaei excerpta (Dox. 364,5-10 Diels)

Γίγνεσθαι δὲ τὸν λεγόμενον μέγαν ἐνιαυτὸν, ὅταν ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς ἀφ' ὧν ἤρξαντο τῆς κινήσεως ἀφίκωνται τόπους. ...

Ἡράκλειτος ἐκ μυρίων ὀκτακισχιλίων ἐνιαυτῶν ἡλιακῶν. Διογένης ὁ Στωικός ἐκ πέντε καὶ ἐξήκοντα καὶ τριακοσίων ἐνιαυτῶν τοσοῦτων, ὅσος ἦν ὁ καθ' Ἡράκλειτον ἐνιαυτός.

A 13 /2 (Kahn XLIII A) Censorinus, De die natali 18, 11 (Kahnovo čtení)

Est praeterea annus [magnus] cuius anni hiemps summa est cataclysmos, ... aetas autem ecpyrosis, quod est mundi incendium, nam his alternis temporibus mundus tum ignescere tum exaquarescere videtur, hunc Aristarchus putavit esse annorum vertentium ΠCCCCLXXXIII, ... Heraclitus et Linus XDCCC.

A 13 /2 verze Censorinus, De die natali 18, 10-11 (edice Censorina):

Hic annus etiam heliacos a quibusdam dicitur, et ab aliis [Heraclitus?] θεοῦ ἐνιαυτός ...

A 14 /1 Áetios III, 3, 9 Stobaei excerpta (Dox. 369,3-8 Diels)

Ἡράκλειτος βροντὴν μὲν κατὰ συστροφὰς ἀνέμων καὶ νεφῶν καὶ ἐμπτώσεις πνευμάτων εἰς τὰ νέφη, ἀστραπὰς δὲ κατὰ τὰς τῶν θυμιομένων ἐξάψεις, πρησθήρας δὲ κατὰ νεφῶν ἐμπρήσεις καὶ σβέσεις.

A 14 /2 Seneca, Naturales quaestiones II, 56, 1

Heraclitus existimat fulgurationem esse uelut apud nos incipientium ignium conatum et primam flammam incertam, modo intereuntem, modo resurgentem; haec antiqui fulgetra dicebant.

A 14a /1 Níkandros z Kolofónu, *Alexipharmaca* 171-177
(*Alexipharmaca*, ed. A.S.F. Gow and A.F. Scholfield: *Nicander. The poems and poetical fragments*. Cambridge, Cambridge University Press, 1953)

Καί τε σύ γ' ἀγλεύκην βάψαις ἰόντα θάλασσαν,
ἦν τε καὶ ἀτμεύειν ἀνέμοις πόρεν Ἐννοσίγαιος
σὺν πυρὶ. καὶ γὰρ δὴ τὸ πνοαῖς συνδάμναται ἐχθραῖς
πῦρ μὲν ἀεῖζων καὶ ἀχύνετον ἔτρεσεν ὕδωρ
ἀργέστας, καὶ ῥ' ἢ μὲν ἀκοσμήεσσα, φιλοργῆς
δεσπόζει νηῶν τε καὶ ἐμφθορέων αἰζηῶν,
ὔλη δ' ἐχθομένοιο πυρὸς κατὰ θεσμὸν ἀκούει.

A 14a /2 Scholia in Nicandri Alexipharm. 170-176
(*Scholia et glossae in Nicandri alexipharmaca - scholia vetera et recentiora*; ed. M. Geymonat, *Scholia in Nicandri alexipharmaca*, Milan, Istituto Editoriale Cisalpino, 1974)

ἰόντα· [ιοειδῆ], μέλαιναν.

(172) ἀτμεύειν [δὲ] [ὅ ἐστι] δουλεύειν, ὑποκεῖσθαι· ὡς μῦθον [γὰρ] λέγει ὅτι ἀνέμοις θάλασσα καὶ πῦρ δουλεύει, καὶ θάλασσα μὲν δεσπόζει νηῶν, πῦρ δὲ ὕλης.

[ἄλλως]· ἀτμεύειν· δουλεύειν· ἀτμένες γὰρ οἱ δοῦλοι· ὅτι δὲ δουλεύει ἢ θάλασσα καὶ τὸ πῦρ ἀνέμοις, [κατὰ θεῖον νόμον δηλονότι], καὶ Μενεκράτης εἶρηκεν πόρεν ἔδωκεν.

Ἐννοσίγαιος· ὁ Ποσειδῶν.

(173) τὸ πῦρ [τε καὶ θάλαττα] συνδάμναται· δαμάζονται.

πῦρ μὲν ἀεῖζων· [τὸ μὲν πῦρ τὸ ἀεῖζων] καὶ τὸ ἀχύνετον ὕδωρ ἔτρεσε τοὺς ἀργέστας, [οἰονεῖ] τοὺς ἀνέμους.

ἀχύνετον δὲ τὸ πολύχυτον, τὸ γὰρ α ἐπιτατικόν ἐστιν.

ἐκτίθεσθαι οὖν βούλεται διὰ τούτων [καὶ] Ἡράκλειτος ὅτι πάντα ἐναντία ἀλλήλοις ἐστὶ κατ' αὐτόν.

ἔτρεσεν· ἐφοβήσατο.

(175) ἀργέστας· ἀπὸ μέρους συνεκδοχικῶς.

ἢ μὲν· θάλαττα.

ἀκοσμήεσσα· ἢ ἄκοσμος, ἢ ἄτακτος, ἢ μὴ κοσμίως κινουμένη φιλοργῆς [δὲ] διὰ τὸ ῥοῶδες· ἢ φιλοῦσα ὀργίζεσθαι καὶ ὀργᾶν καὶ μαίνεσθαι διὰ τὰς τρικυμίας δεσπόζει νηῶν· τῇ γὰρ θαλάσση ὑπόκεινται τὰ πλοῖα, τῷ δὲ πυρὶ ἢ ὕλη δεσπόζει·

(176) κυριεύει [ἐμφθορέων δὲ αἰζηῶν] τῶν ἐν θαλάσῃ φθειρομένων.
ἐμφθορέων· ἐμφθειρομένων.

Hérakleitova nauka - duše, vnímání

A 15 /1 (Kahn CXIII) Aristotelés, De anima I, 2; 405a 24 (cfr. B 12; Hippón A 10 /2
z Aristotela, De anima 405b 24)

(Οὔτοι δὲ λέγουσι τὴν ψυχὴν τὰς ἀρχάς...) καὶ Ἡράκλειτος δὲ τὴν ἀρχὴν εἶναι
φησι ψυχὴν, εἶπερ τὴν ἀναθυμίασιν, ἐξ ἧς τᾶλλα συνίστησιν· καὶ ἀσωματώτατόν
τε καὶ ῥέον αἰεὶ· τὸ δὲ κινούμενον κινουμένῳ γινώσκεισθαι· ἐν κινήσει δ' εἶναι τὰ
ὄντα κάκεϊνος ᾤετο καὶ οἱ πολλοί.

A 15 /2 Macrobius, Somnium Scip. I, 14, 19

[Animam] Heraclitus physicus scintillam stellaris essentiae.

A 15 /3 Áetios IV, 3, 12 Theodoretī et Nemesii excerpta (Dox. 389,1-5 Diels)

Ἡράκλειτος τὴν μὲν τοῦ κόσμου ψυχὴν ἀναθυμίασιν ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ ὑγρῶν,
τὴν δὲ ἐν τοῖς ζώοις ἀπὸ τῆς ἐκτὸς καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀναθυμιάσεως, ὁμογενῆ
πεφυκέναι.

A 15 /4 Platón, Phaedo 96b 3-8

Καὶ πότερον τὸ αἷμά ἐστιν ᾧ φρονοῦμεν, ἢ ὁ ἀήρ ἢ τὸ πῦρ; ἢ τούτων μὲν οὐδέν, ὁ
δ' ἐγκέφαλός ἐστιν ὁ τὰς αἰσθήσεις παρέχων τοῦ ἀκούειν καὶ ὁρᾶν καὶ
ὀσφραίνεσθαι, ἐκ τούτων δὲ γίγνοιτο μνήμη καὶ δόξα, ἐκ δὲ μνήμης καὶ δόξης
λαβούσης τὸ ἡρεμεῖν, κατὰ ταῦτα γίγνεσθαι ἐπιστήμην;

A 15 /5 Áetios IV, 3, 4 Theodoretī excerpta (Dox. 388,5-7 Diels)

Παρμενίδης δὲ καὶ Ἴππασος καὶ Ἡράκλειτος πυρώδη ταύτην κεκλήκασιν.

A 16 /1 Sextos Empeirikos, Adversus mathematicos VII, 126-134

Delší referát Sexta Empeirika (s využitím překladu Tomáše Vítka). Obsahuje zlomky B 1, B 2, B 107. Od odstavce 127 cituje Sextos Poseidónia (Fr. 353.1-45 Theiler).

(A 16 /1, 126)

‘Ο δὲ Ἡράκλειτος, ἐπεὶ πάλιν ἐδόκει δυσὶν ὠργανῶσθαι ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας γνῶσιν, αἰσθήσει τε καὶ λόγῳ, τούτων τὴν <μὲν> αἴσθησιν παραπλησίως τοῖς προειρημένοις φυσικοῖς ἄπιστον εἶναι νενόμικεν, τὸν δὲ λόγον ὑποτίθεται κριτήριον. ἀλλὰ τὴν μὲν αἴσθησιν ἐλέγχει λέγων κατὰ λέξιν (B 107) ‘κακοὶ μάρτυρες ἀνθρώποισιν ὀφθαλμοὶ καὶ ὤτα βαρβάρους ψυχὰς ἐχόντων’, ὅπερ ἴσον ἦν τῷ ‘βαρβάρων ἐστὶ ψυχῶν ταῖς ἀλόγοις αἰσθήσεσι πιστεύειν’.

(A 16 /1, 127)

Τὸν δὲ λόγον κριτὴν τῆς ἀληθείας ἀποφαίνεται οὐ τὸν ὅποιονδήποτε, ἀλλὰ τὸν κοινὸν καὶ θεῖον. τίς δ’ ἐστὶν οὗτος, συντόμως ὑποδεικτέον· ἀρέσκει γὰρ τῷ φυσικῶι τὸ περιέχον ἡμᾶς λογικόν τε ὄν καὶ φρενήρες.

(A 16 /1, 128)

Ἐμφαίνει δὲ τὸ τοιοῦτο πολὺ πρόσθεν Ὅμηρος (σ 163) εἰπών·

τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,

οἷον ἐπ’ ἡμαρ ἄγησι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

καὶ Ἀρχίλοχος (fr. 68 Diehl) δὲ φησι τοὺς ἀνθρώπους τοιαῦτα φρονεῖν

ὁποῖην Ζεὺς ἐφ’ ἡμέρην ἄγει.

εἴρηται δὲ καὶ τῷ Εὐριπίδῃ (*Troad.* 885) τὸ αὐτό·

ὅστις [ποτ’] εἶ σὺ δυστόπαστος εἰσιδεῖν

Ζεὺς, εἶτ’ ἀνάγκη φύσεος εἶτε νοῦς βροτῶν,

ἐπευξάμην σε.

(A 16 /1, 129)

Τοῦτον οὖν τὸν θεῖον λόγον καθ’ Ἡράκλειτον δι’ ἀναπνοῆς σπάσαντες νοεροὶ γινόμεθα, καὶ ἐν μὲν ὕπνοις ληθαῖοι, κατὰ δὲ ἔγερσιν πάλιν ἐμφρονες· ἐν γὰρ τοῖς ὕπνοις μυσάντων τῶν αἰσθητικῶν πόρων χωρίζεται τῆς πρὸς τὸ περιέχον συμφυΐας ὁ ἐν ἡμῖν νοῦς, μόνης τῆς κατὰ ἀναπνοὴν προσφύσεως σωιζομένης οἷον εἶ τινος ῥίζης, χωρισθεῖς τε ἀποβάλλει ἢν πρότερον εἶχε μνημονικὴν δύναμιν·

(A 16 /1, 130)

Ἐν δὲ ἐγρηγόρσει πάλιν διὰ τῶν αἰσθητικῶν πόρων ὥσπερ διὰ τινων θυρίδων προκύψας καὶ τῷ περιέχοντι συμβαλὼν λογικὴν ἐνδύεται δύναμιν. ὄνπερ οὖν τρόπον οἱ ἄνθρακες πλησιάσαντες τῷ πυρὶ κατ' ἄλλοίωσιν διάπυροι γίνονται, χωρισθέντες δὲ σβέννυνται, οὕτω καὶ ἡ ἐπιξενωθεῖσα τοῖς ἡμετέροις σώμασιν ἀπὸ τοῦ περιέχοντος μοῖρα κατὰ μὲν τὸν χωρισμὸν σχεδὸν ἄλογος γίνεται, κατὰ δὲ τὴν διὰ τῶν πλείστων πόρων σύμφυσιν ὁμοιοειδῆς τῷ ὄλωι καθίσταται.

(A 16 /1, 131)

Τοῦτον δὴ τὸν κοινὸν λόγον καὶ θεῖον καὶ οὗ κατὰ μετοχὴν γινόμεθα λογικὴν κριτήριον ἀληθείας φησὶν ὁ Ἡράκλειτος ὅθεν τὸ μὲν κοινῇ πᾶσι φαινόμενον, τοῦτ' εἶναι πιστόν τῷ κοινῷ γὰρ καὶ θεῖω λόγῳ λαμβάνεται, τὸ δὲ τι μόνω προσπίπτον ἄπιστον ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐναντίαν αἰτίαν.

(A 16 /1, 132)

ἐναρχόμενος γοῦν τῶν Περι φύσεως ὁ προειρημένος ἀνὴρ καὶ τρόπον τινὰ δεικνῦς τὸ περιέχον φησὶ (B 1)· 'λόγου τοῦδ' ἐόντος αἰεὶ ἀξύνετοι γίνονται ἄνθρωποι καὶ πρόσθεν ἢ ἀκοῦσαι καὶ ἀκούσαντες τὸ πρῶτον· γινομένων γὰρ πάντων κατὰ τὸν λόγον τόνδε, ἀπείροισιν εἰκόσιν πειρώμενοι καὶ ἐπέων καὶ ἔργων τοιούτων ὁκοίων ἐγὼ διηγέυμαι κατὰ φύσιν διαιρέων ἕκαστον καὶ φράζων ὅκως ἔχει· τοὺς δὲ ἄλλους ἀνθρώπους λανθάνει ὁκόσα ἐγερθέντες ποιοῦσιν ὅκωσπερ ὁκόσα εὐδοντες ἐπιλανθάνονται.'

(A 16 /1, 133)

Διὰ τούτων γὰρ ῥητῶς παραστήσας ὅτι κατὰ μετοχὴν τοῦ θεοῦ λόγου πάντα πράττομέν τε καὶ νοοῦμεν ὀλίγα προσδιελθὼν ἐπιφέρει (B 2) 'διὸ δεῖ ἔπεσθαι τῷ [ξυνῶ', τουτέστι τῷ] κοινῷ, ξυνὸς γὰρ ὁ κοινός. 'τοῦ λόγου δ' ἐόντος ξυνου ζώουσιν οἱ πολλοὶ ὡς ἰδίαν ἔχοντες φρόνησιν'. ἢ δ' ἔστιν οὐκ ἄλλο τι ἄλλ' ἐξήγησις τοῦ τρόπου τῆς τοῦ παντός διοικήσεως. διὸ καθ' ὅτι ἂν αὐτοῦ τῆς μνήμης κοινωνήσωμεν, ἀληθεύομεν, ἂ δὲ ἂν ἰδιάσωμεν, ψευδόμεθα.

(A 16 /1, 134)

Νῦν γὰρ ῥητότατα καὶ ἐν τούτοις τὸν κοινὸν λόγον κριτήριον ἀποφαίνεται, καὶ τὰ μὲν κοινῇ φησὶ φαινόμενα πιστὰ ὡς ἂν τῷ κοινῷ κρινόμενα λόγῳ, τὰ δὲ κατ' ἰδίαν ἐκάστωι ψευδῆ.

Καὶ μὴν ῥητῶς ὁ Ἡράκλειτος φησι τὸ μὴ εἶναι λογικὸν τὸν ἄνθρωπον, μόνον δ' ὑπάρχειν φρενῆρες τὸ περιέχον.

A 16 /3 Apollónios z Tyany, Epistulae 18 (= Hérakleitos fr. 133 Bywater)

Ἡράκλειτος ὁ φυσικὸς ἄλογον εἶναι κατὰ φύσιν ἔφησε τὸν ἄνθρωπον.

A 17 Áetios IV, 7, 2 Theodoreti et Nemesii excerpta (Dox. 392,5-8 Diels)

Ὁ δὲ Ἡράκλειτος τὰς ἀπαλλαττομένας τοῦ σώματος εἰς τὴν τοῦ παντὸς ἀναχωρεῖν ψυχὴν ἔφησεν οἷα δὴ ὁμογενῆ τε οὔσαν καὶ ὁμοοῦσιον.

Hérakleitova nauka - lidé

A 18 Áetios V, 23 Theodoreti et Nemesii excerpta (Dox. 434 Diels)

Ἡράκλειτος καὶ οἱ Στωικοὶ ἄρχεσθαι τοὺς ἀνθρώπους τῆς τελειότητος περὶ τὴν δευτέραν ἑβδομάδα, περὶ ἣν ὁ σπερματικὸς κινεῖται ὄρρος.

A 19 /1 (Kahn XCV A) Plútarchos, De defectu oraculorum 11; 415e 2-4

Ἄλλ' οἱ μὲν „ἠβώντων“ ἀναγιγνώσκοντες ἔτη τριάκοντα ποιούσι τὴν γενεὰν καθ' Ἡράκλειτον, ἐν ᾧ χρόνῳ γεννῶντα παρέχει τὸν ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένον ὁ γεννήσας.

A 19 /2 Filón, fr. Harris (Cambridge 1886), p. 20

δυνατὸν ἐν τριακοστῷ ἔτει τὸν ἄνθρωπον πάππον γενέσθαι, ἠβᾶν μὲν περὶ τὴν τεσσερεσκαίδεκαετῆ ἡλικίαν, ἐν ἣ σπείρει, τὸ δὲ σπαρὲν ἐνιαυτοῦ γενόμενον πάλιν πεντεκαίδεκάτῳ ἔτει τὸ ὅμοιον ἑαυτῷ γεννᾶν.

A 19 /3 (Kahn XCV B) Censorinus, De die natali 17, 2; Seneca, Epistulae 12, 6-7

Hoc enim tempus [annos triginta] „genean” vocari Heraclitus auctor est, quia orbis aetatis in eo sit spatium; orbem autem vocat aetatis dum natura ab sementi humana ad sementim revertitur.

A 19 /4 Ιόαννης Lydus, De mensibus III, 14

ὄθεν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ Ἡράκλειτος γενεὰν τὸν μῆνα καλεῖ.

A 20 Poseidónios, In Tim. (?) u Calcidia c. 251; p. 284.10 Wrob (cfr. B 67a)

Heraclitus vero consentientibus Stoicis rationem nostram cum divina ratione conectit regente ac moderante mundana: propter inseparabilem comitatum consciam decreti rationabilis factam quiescentibus animis ope sensuum futura denuntiari. ex quo fieri, ut adpareant imagines ignotorum locorum simulacraque hominum tam viventium quam mortuorum. idemque adserit divinationis usum et praemoneri meritos instruentibus divinis potestatibus.

A 21 Kléméns Alex., Stromata II, 130

Ἄναξαγόραν μὲν γὰρ τὸν Κλαζομένιον τὴν θεωρίαν φάναι τοῦ βίου τέλος εἶναι καὶ τὴν ἀπὸ ταύτης ἐλευθερίαν λέγουσιν Ἡρακλειτόν τε τὸν Ἐφέσιον τὴν εὐαρέστησιν.

A 22 /1 (Kahn LXXXI A) Aristotelés, Ethica Eudemia VII, 1; 1235a 24-29

Ἔτι δὲ καὶ οἱ τόποι κεχωρισμένοι τῶν ἐναντίων, ἡ δὲ φιλία δοκεῖ συνάγειν· οἱ δὲ τὰ ἐναντία φίλα, καὶ Ἡράκλειτος ἐπιτιμᾷ τῶ ποιήσαντι

ὡς ἕρις ἕκ τε θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἀπόλοιτο, (*Ilias* XVIII, 107)

οὐ γὰρ ἂν εἶναι ἀρμονίαν μὴ ὄντος ὀξέος καὶ βαρέος, οὐδὲ τὰ ζῶα ἄνευ θήλεως καὶ ἄρρενος ἐναντίων ὄντων.

A 22 /2 Simplikios, In Categoriae 412, 26 Kalbfl.

Οἰχήσεσθαι γὰρ φησι πάντα.

A 22 /3 Núménios, fr. 16 Thedinga = fr. 52 des Places, u Calcidia, c. 297; cfr. Plútarchos, De Iside et Osiride 48; p. 370a

Numenius laudat Heraclitum reprehendentem Homerum qui optaverit interitum ac vastitatem malis vitae, quod non intelligeret mundum sibi deleri placere, siquidem silva, quae malorum fons est, exterminaretur.

A 22 /4 (Kahn LXXXI B) Scholia A ad Iliadem XVIII, 107a 1

Ἡράκλειτος τὴν τῶν ὄντων φύσιν κατ' ἕξιν συνεστάναι νομίζων μέμφεται Ὅμηρον, σύγχυσιν κόσμου δοκῶν αὐτὸν εὐχεσθαι.

A 23 (Kahn XII) Polybios, Historiae IV, 40, 2-3

Οὐκ ἂν ἔτι πρέπον εἶη ποιηταῖς καὶ μυθογράφοις χρῆσθαι μάρτυσι περὶ τῶν ἀγνοουμένων, ὅπερ οἱ πρὸ ἡμῶν πεποιήκασι περὶ τῶν πλείστων, ἀπίστους ἀμφισβητουμένων παρεχόμενοι βεβαιωτὰς κατὰ τὸν Ἡράκλειτον.

DALŠÍ DOXOGRAFIE K HÉRAKLEITOVĚ I V TESTOMONIIČH O HIPPASOVI

Hippasos A 7 /2 Theophrastos, Physicorum opin., fr. 1 (Dox. 475 Diels) u Simplicia, In Physica 23, 33

Ἴππασος δὲ ὁ Μεταποντῖνος καὶ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος (22 A 6) ἐν καὶ οὗτοι καὶ κινούμενον καὶ πεπερασμένον, ἀλλὰ πῦρ ἐποίησαν τὴν ἀρχὴν καὶ ἐκ πυρὸς ποιούσι τὰ ὄντα πυκνώσει καὶ μανώσει καὶ διαλύουσι πάλιν εἰς πῦρ ὡς ταύτης μιᾶς οὐσης φύσεως τῆς ὑποκειμένης.

Hippasos A 7 /3 Άέτιος I, 5, 5 Theodoreti excerpta (Dox. 292 Diels) = Theodóretos IV,12

Ἴππασος δὲ ὁ Μεταποντῖνος καὶ Ἡράκλειτος ὁ Βλόσωνος ὁ Ἐφέσιος ἐν εἶναι τὸ πᾶν ἀεικίνητον καὶ πεπερασμένον, ἀρχὴν δὲ τὸ πῦρ ἐσχηκέναι.

Hippasos A 8 Kléméns Alex., Protrepticus 5, 64

τὸ πῦρ θεὸν ὑπειλήφατον Ἴππασος τε ὁ Μεταποντῖνος καὶ ὁ Ἐφέσιος Ἡράκλειτος.

Hippasos A 9 /1 Άέτιος IV, 3, 4 Theodoreti excerpta (Dox. 388 Diels)

Παρμενίδης δὲ καὶ Ἴππασος καὶ Ἡράκλειτος πυρώδη ταύτην κεκλήκασιν.

Hippasos A 9 /2 Tetullianus, De anima 5

Hipparchus (sic) et Heraclitus ex igni.